

СТРАТЕГИЈА ЗА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА НА МАРГИНАЛИЗИРАНИ ГРУПИ

ЗА ПЕРИОДОТ 2018-2022 ГОДИНА

Општина Долнени

ДЕКЕМВРИ 2017

ТЕРМИНОЛОШКИ ПОЈАСНУВАЊА

Социјална заштита	Според Законот за социјална заштита (2009), во Република Македонија под терминот „социјална заштита“ се подразбира систем од мерки, активности и политики за спречување и надминување на основните социјални ризици на кои е изложен граѓанинот во текот на животот, како и мерките, активностите и политиките за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост и за јакнење на капацитетите на граѓанинот за сопствена заштита.
Социјална превенција	Збир на мерки и активности со кои се спречува настанувањето на социјалните ризици, се врши рано откривање и ран третман на граѓанинот изложен на социјален ризик, со цел да се надминат или ублажат штетните последици од изложеноста на социјалниот ризик.
Институционална заштита	Право на оспособување за работно-производна активност и правото на сместување во установа за социјална заштита
Вонинституционална заштита	Се остварува во или преку центарот за социјална работа, го опфаќа правото на: прва социјална услуга на корисниците на социјална заштита; помош на поединец; помош на семејство; домашна нега и помош на поединец и на семејство; дневно и привремено прифаќање и згрижување, како помош на поединец и семејство; сместување во згрижувачко семејство; сместување во мал групен дом и самостојно живеење со поддршка
Локални социјални услуги	Услуги за социјална заштита и превенција кои ги испорачува единицата на локалната самоуправа, на својата територија, а во согласност со законот
Маргинализирани групи	Групи население кои по различни основи (припадност на одредена социоекономска класа, старосна група, полова, верска, религиска, сексуална или политичка определба и др.) се немоќни и третирани како помалку вредни од страна на доминантната култура во заедницата во која живеат

ВОВЕД

Основа за изработка на Стратегија за социјалната заштита на маргинализираните групи на општина Долнени, претставува Националната стратегија за социјална заштита и препораките дадени од г-н Каи Леинсенриг, експерт од Центарот за социјални политики за благосостојба и истражувања од Виена, Австрија. Стратегијата е адаптирана на конкретна состојба на локално ниво, насочена кон конкретни реформски барања и усогласен со релевантните национални стратегии. Бурните и динамични општествено-економски промени во последниве години во нашето општество имаат свои последици во многу видливиот процес на манифестација на социјално раслојување, меѓу другото, во појавата на сè поголема загуба предизвикана со зголемување на невработеноста, која во себе влече низа негативни тенденции, како што е влошување на здравствената состојба на населението, намалување на нивото на животниот стандард итн. Во врска со овие појави се забележува и зголемување на бројот на извршени кривични дела и прекршоци како на возрастни така и на малолетните популации. Присутна е појава на негрижа, простирање, онеспособување на родителската улога и други форми на асоцијални форми на однесување. Маргинализираните категории на население сè потешко можат да ги остварат своите здравствено-социјални, станбено-материјални и други потреби. Се соочуваме со стареење на населението во нашата општина, односно со поголем број стари и самохрани домаќинства, самохрани родители, инвалидни и други лица со попреченост.

Согледувајќи ја потребата од систематски и ефикасен пристап во решавањето на проблемите во областа на социјалната заштита, општина Долнени во соработка со ЛАГ АГРО ЛИДЕР ја препозна потребата да во наредниот период се постави посакуваната рамка во областа на социјална заштита заснована на методологија на стратешко планирање. Покрај тоа што нуди визија за ефикасна социјална политика, овој документ содржи принципи и предвидува конкретни корективни активности што ќе се преземат за да се надминат најизразените социјални проблеми во општина Долнени.

Едно од главните обележја на Стратегијата за социјална заштита е нејзината усогласеност со основните принципи на социјалната заштита на национално ниво, како и со меѓународните документи и стандарди, првенствено со Националната стратегија за намалување на сиромаштијата во Македонија, Стратегија за развој на социјална заштита, Стратегија за вработување и др.

Цел на социјалната политика на општина Долнени е подигање на општиот животен стандард на граѓаните на општината Долнени и нивните семејства, како и обезбедување на потребните средства за живот и обезбедување на потребните услуги за граѓаните кои поради општествени и природни причини се наоѓаат во животна ситуација во која општествената помош е неопходна.

Вклучувањето на Македонија во европските интеграциски процеси, односно нејзините позиции на "вратите на Европа", нагласува потреба од реформа на социјалната заштита која треба да се насочи кон подобрување на статусот на граѓаните на личен, семеен и поширок социјален план. Ефикасниот систем на социјална заштита треба да одговори на потребите на граѓаните во новонастанати околности и да ги поддржува ранливите и маргинализираните лица и групи кои имаат потреба од организирана помош од заедницата, како и граѓаните кои не можат да учествуваат во економската активност да обезбедат своја егзистенција.

Стратешкиот документ овозможува правилно планирање и програмирање, зајакнување на постојните и развој на нови социјални услуги на локално ниво. Тоа ќе резултира со разновидност и

економичност на услугите кои ги нудат рамноправно сите три сектори - јавниот, граѓанскиот и приватниот сектор.

Стратешкиот план за социјална заштита на општина Долнени претставува развоен документ составен врз основа на актуелни податоци и приоритети дефинирани во времето на неговото донесување. Неговата флексибилност се гледа во постојано ажурирање и прилагодување на потребите на корисниците (граѓаните) и актуелните тенденции на социјалната заштита во нашата општина и околината.

Социјална заштита и социјална инклузија

Разгледувањето на концептот на социјална заштита на маргинализирани лица е важен пристап за лоцирање на исклучувањето во општествената рамка. Недостатокот на ангажман во процесите, кои го сочинуваат граѓанскиот живот, започнува циклус што е тешко да се избегне. Улогата и одговорноста на креаторите на политиката, на социјалните институции, на граѓанското општество и на приватниот сектор е да ги решат овие прашања, да бараат и да ги идентификуваат маргинализираните групи.

Постои суштинска варијација од земја до земја, од општина до општина во однос на кои групи се предмет на исклучување или маргинализирани групи. Жените, луѓето кои живеат во сиромаштија, лицата со посебни потреби, децата, младите и постарите лица се особено ранливи. Во многу земји, социјалната кохезија е загрозувана од социјални тензии или институционални предрасуди кои ги исклучуваат луѓето со различно етничко, верско или културно потекло.

Социјалните групи со посебни недостатоци и слабости и групи кои се дискриминирани и / или маргинализирани се природни, но не се само корисници на инклузивни политики. Во извесна смисла, секој поединец и член на општеството добива повеќе од едно инклузивно општество кое го поттикнува и промовира индивидуалниот развој и поддржува зајакнување. Инклузивното учество е типичен процес одоздола нагоре, каде акцијата ја преземаат обичните луѓе. Тоа го подобрува квалитетот, кредибилитетот и што е најважно, сопственоста на донесените одлуки. Затоа, инклузивното општество или "општеството за сите" не е само апстрактна идеја туку и многу практична цел на политиката.

Дефиниција за маргинализирани групи

Маргинализацијата е лизгав и повеќеслоен концепт. Целите општества можат да бидат маргинализирани на глобално ниво, додека класи и заедници може да бидат маргинализирани од доминантниот општествен поредок. Слично на тоа, етничките групи, семејствата или поединците можат да бидат маргинализирани и на локално ниво. До одреден степен, маргинализацијата е феномен кој се менува и е поврзан со социјалниот статус. Така, на пример, поединци или групи може да уживаат висок општествен статус во еден момент во времето, но како што се случуваат општествените промени, тие го губат овој статус и стануваат маргинализирани. Слично на тоа, додека фазите на животниот циклус се менуваат, така може да биде и маргинализираната позиција на луѓето.

Во одредени фази од животниот циклус ризикот од маргинализација се зголемува или се намалува. На пример, маргинализираниот статус на децата и младите може да се намали како што созреваат; маргинализираниот статус на возрасните може да се зголеми кога стареат; маргинализираниот статус на самохрани мајки може да се промени како што нивните деца растат, и така натаму. Дури и така, сепак различни се ризиците кај одредени социјални групи кои се изложени на ризик од маргинализација.

Различни групи на луѓе во одредена култура, контекст и историја изложени на ризик да бидат подложени на повеќекратна дискриминација поради интеракција на различни лични карактеристики или основи, како што се пол, пол, возраст, етничка припадност, религија или верување, здравствена

состојба, сексуалната ориентација, родовиот идентитет, образованието или приходот, или да живеат во различни географски локалитети. Припадноста кон ваквите групи или дури и да се смета дека им припаѓаат, го зголемува ризикот од нееднаквости во однос на пристапот до правата и користењето на услугите и стоките во разни домени, како што е пристапот до образование, вработување, здравствена, социјална и помош за домување, заштита од домашно или институционално насилство и правда.

Маргинализацијата може да се појави на повеќе начини. За некои луѓе, оние кои се сериозно оштетени од раѓањето или оние кои се родени во особено маргинализирани групи (на пр. припадници на етнички групи кои страдаат од дискриминација – деца, млади, самохрани родители, лица со физичка и психичка попреченост, глуви лица, слепи лица, итн.) маргинализираност е типична доживотна состојба и во голема мера го одредува нивното живеење искуство. За други, маргинализацијата се стекнува, со подоцнежнo онеспособување или со промени во општествениот и економскиот систем.

Маргинализацијата е во сржта на исклучување од исполнување на целосен општествен живот на индивидуално, интерперсонално и општествено ниво. Луѓето кои се маргинализирани имаат релативно мала контрола врз нивниот живот и ресурсите што им се на располагање; тие можат да станат стигматизирани и често се на крај да добијат негативни ставови на јавноста. Нивното можностите за социјални придонеси може да бидат ограничени и тие може да развијат ниска самодоверба и самопочит. Социјалните политики и практики може да значат дека имаат релативно ограничен пристап до вредни социјални ресурси, како што се образованието и здравствените услуги, домувањето, приходите, рекреативните активности и работата. Влијанието на маргинализацијата, во смисла на социјална исклученост, е слично, без оглед на потеклото и процесите на маргинализација, без оглед на тоа дали тие треба да бидат лоцирани во општествените ставови (како што се напредокот, сексуалноста, етничката припадност и слично) или социјалните околности како што се затворање на работни места, отсуство на доделување на станови и сл.). Различни луѓе ќе реагираат различно на маргинализацијата во зависност од личните и социјалните ресурси што им се на располагање. Сепак, може да се идентификуваат некои вообичаени социјални психолошки процеси.

Некои од најважните дефиниции ја дефинираат социјалната маргинализација како "да е надвор од главната линија на продуктивната активност и/или општествената репродуктивна активност".

Општина Долнени започна процес на стратешко планирање со кој ги идентификуваа сегашните и идните потреби на заедницата и врз основа на тоа се дефинираа визијата, вредностите, целите и програмите преку кои ќе се задоволат потребите на заедницата на маргинализираните групи. Резултат на тој комплексен процес е Стратегијата за социјална заштита на маргинализираните групи, која го опфаќа периодот 2018-2022 година. Стратегијата содржи дефинирана визија за развојот на социјалната заштита на маргинализираните групи, како и водечките принципи за нејзина имплементација и стратешките приоритети и мерки за постигнување на зацртаната визија. Целата стратегија е обликувана на тој начин што во себе обединува четири различни погледи и почетни позиции, заедно со сите врски и корелации меѓу нив, поврзувајќи се со визијата на општината. Тоа се перспективите на: задоволни граѓани (што очекуваат граѓаните од општината), обезбедување услуги (кои внатрешни процеси треба да бидат воведени), развој на капацитетите и управување со буџетот (како да се финансираат активностите). Сите елементи на стратегијата се обединети и систематизирани во документ кој ги обезбедува приоритетните цели, клучните показатели за нивно постигнување, целните вредности кои општината сака да ги постигне, како и мерките и иницијативите кои треба да го обезбедат нивното постигнување. Доследното следење и реализацијата на мерките и иницијативите содржани во документот, општинската администрација и Советот на општината, како и соодветната финансиска поддршка, ќе обезбедат постигнување на

визијата и доверба во посветеноста, транспарентноста и ефикасноста на општина Долнени за социјална заштита на своите граѓани. Визијата на општината, кога станува збор за социјалната заштита на маргинализираните граѓаните во периодот 2018-2022 гласи:

Стратешките приоритети на Општината во секоја од перспективите се:

ЗАДОВОЛНИ ГРАЃАНИ:

- Обезбедување на социјална заштита за граѓаните на лесен, ефикасен и транспарентен начин, преку зголемен обем на услуги.

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ УСЛУГИ:

Градење на компактен, функционален и интегриран Сектор за социјална заштита;

Реализирање на успешни партнерства со јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор

Организирање на институционална и вон-институционална испорака на услугите.

РАЗВОЈ НА КАПАЦИТЕТИ:

Унапредување на системот за развој на човечките ресурси заради добивање на вештини;

Капацитети и ресурси за успешно спроведување на активностите;

Воведување на волонтерскиот систем (сервис) како дополнителен капацитет во спроведувањето на надлежноста.

УПРАВУВАЊЕ СО БУЏЕТОТ:

Постигнување на висок обем на надворешни, дополнителни извори на финансиски средства за социјална заштита;

Постигнување на конзистентност на висината на буџетските средства за социјална заштита;

Зголемување на инвестициите за социјална заштита.

Во процесот на изработка на оваа стратегија беше обезбеден сеопфатен пристап и активно учество на членовите на советот и општинската администрација. Имено, процесот беше претходно поткрепен со работилници со претставниците на локалната самоуправа, граѓанските организации и други заинтересирани граѓани и засегнати групи. Во процесот на изработка на Стратегијата беа земени предвид сите постојни стратешки документи за политиките за социјална заштита на локално, регионално и национално ниво. Исто така, сеопфатна анализа на тековната состојба во општината во областа социјала; анализа на засегнатите страни; SWOT анализа; идентификување на принципи и вредности; одредување на стратешки приоритетни цели; одредување на целните вредности за секој клучен пока-зател на изведбата; идентификување на мерки и активности за постигнување на целните вредности.

Цели и визија на стратегијата

Со цел да се направи "одлучувачко влијание врз подобрување на состојбата на маргинализираните групи и социјалната исклученост", поставени се три цели во општината:

- "пристап до сите ресурси, права и услуги потребни за учество во општеството, спречување и решавање на исклученост и борба против сите форми на дискриминација што доведува до исклучување/маргинализација";
- "активно социјално вклучување на сите, преку промоција на учеството на пазарот на трудот и борбата против сиромаштијата и исклучувањето";
- "Политиките за социјална вклученост се добро координирани и ги вклучуваат сите нивоа на власта и релевантните актери, вклучувајќи ги и луѓето кои се во групата на маргинализирани, дека се ефикасни и ефективни и ги вклучуваат во релевантните јавни политики, вклучувајќи ги политиките за економски, буџетски, образовни и обуки и структурни фондови програми ".

ВИЗИЈА

Долгорочната визија на општина Долнени во областа на социјална заштита гласи:

Долнени е општина која нуди еднакви можности на сите жители без разлика на нивната возраст, род, пол, етничка, религиозна или друга определба, жители кои спаѓаат во групата на маргинализирани и заедница каде сите рамноправно можат да ги развиваат своите потенцијали.

МИСИЈА

Унапредување на квалитетот на живот на сите жители на територијата на Општина Долнени, развивање на ефикасен и целосен систем на социјална заштита низ активно размномерно учество на јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор.

Сите активности кои водат на остварување на мисијата ќе се одвиваат во склоп со принципите за одржлив развој, а носителите на сите активности ќе направат се да и нашите идни поколенија живеат добро во својот роден крај.

Визијата ќе се реализира преку задоволување на потребите на маргинализираните групи за добивање социјална заштита на лесен, ефикасен и транспарентен начин, преку зголемен обем на услуги. Главен фактор за реализација на оваа визија ќе биде Секторот за социјална заштита на Општина Долнени. За да ја извршува оваа функција економично, ефикасно и ефективно, секторот ќе биде компактен, функционален и интегриран дел од администрацијата на општината и активностите ќе ги имплементира преку остварување успешни партнерства со јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор заради воспоставување на институционална и вонинституционална испорака на услугите. За успешна реализација на оваа визија потребно е ангажирање на голем број надворешни извори на финансиски средства за социјална заштита, како и конзистентност на општинските буџетски средства за социјална заштита, како и резервирање на средства за зголемени инвестиции во областа на социјалната заштита на маргинализираните групи.

- ВРЕДНОСТИ И ПРИНЦИПИ ЗА СТРАТЕГИСКИ ПЛАН

Стратегијата за развој на системот на социјална заштита во општина Долнени се базира на следните принципи на националната реформа на системот на социјална заштита:

☒ Најдобар интерес на корисникот - Обезбедување услуги кои се во највисок степен во согласност со потребите на корисниците, почитувајќи ги човековите права и достоинството;

☒ Достапност на услуги за корисниците - Обезбедување на услови и развој на услуги за да се овозможи граѓаните да ги задоволат нивните потреби во средината во која живеат, односно на локално ниво;

☒ Најмало рестриктивно опкружување - Обезбедување поддршка за разновиден спектар на услуги во средината, со избор на услуги кои се најмалку рестриктивни за корисникот;

☒ Учество, одговорност и автономија на корисникот - Да се обезбеди учество на корисниците во донесувањето одлуки за тоа како да се задоволат нивните потреби и одговорности за изборот и користењето на сопствените потенцијали. Обезбедување поддршка на корисникот за активирање на потенцијалот за независно задоволување на потребите, продуктивен живот во заедницата и спречување на зависност од социјални услуги;

☒ Континуитет на заштита и можност за избор на услуги и даватели на услуги - Да се развијат разновидни услуги во јавниот, граѓанскиот и приватниот сектор. На корисникот навремено да му е обезбедена можност за користење на соодветна услуга, во континуитет и за потребното времетраење.

Сите активности, услуги и мерки на социјална заштита кои ќе се спроведуваат во општина Долнени ќе се засноваат на:

1. Систематско подобрување на партнерството помеѓу локалните власти, образовните институции, здравствената заштита, социјалната заштита и граѓанските организации;
2. Системска интеграција на услугите и активностите;
3. Програмско дефинирање и располагање со средства од општинскиот буџет;
4. Континуирано информирање на корисниците;
5. Иновација на услугите во согласност со потребите на корисникот.

Врз основа на сеопфатна анализа на социо-економскиот контекст и капацитетот на локалните актери за социјална заштита, постојните услуги што им се обезбедуваат на граѓаните се дефинираат следниве насоки и цели:

Стратешки насоки

1. Развој на квалитетни и сеопфатни услуги за социјална заштита за сите кориснички групи основани на локално ниво и на регионално ниво.
2. Развивање на нови институционални форми на социјална заштита.
3. Вклучување на сите три сектори (јавен, приватен, граѓански) како даватели на услуги.

4. Воспоставување нови извори на финансирање за услуги за социјална заштита.
5. Меѓусекторска соработка на сите актери во општина Кивогаштани за решавање на социјалните проблеми на ранливите социјални групи и обезбедување соодветни услуги.
6. Градење на капацитети (материјални, технички, човечки) на локалната самоуправа и сите актери на социјална заштита за задоволување на потребите на граѓаните на општина Долнени со мобилизација и рационално користење на локалните ресурси.
7. Вклучување на информациски систем на институции и организации во постоечкиот информативен систем на општината и негово одржување.
8. Обезбедувањена еднаква достапност на услугите за социјална заштита на сите ранливи социјални групи,
9. Развивање на свеста на заедницата за важноста од добро развиените услуги за социјална заштита и подобрување на односите кон маргинализираните категории на население.

Стратешки цели

1. Зајакнување на целокупниот капацитет на локалната заедница за задоволување на потребите на граѓаните и преку развој на нови услуги од вонинституционални форми на социјална заштита кои го поддржуваат животот во заедницата.
2. Зголемување на квалитетот на услугите за социјална заштита преку обезбедување на услови за плурализам на давателите на социјална заштита на локално ниво, развивање на соодветни механизми и подобрување на соработката помеѓу јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор.
3. Подобрување на човечките, материјалните и финансиските ресурси и организационо-институционалните способности на сите актери за социјална заштита за активно учество во реформата на социјалната заштита на локално ниво преку размена на ресурси, образовни програми и стручна помош.
4. Зголемување на активното вклучување на корисниците на социјална заштита во процесите на решавање на нивните проблеми и нивна целосна интеграција во заедницата преку програми за зајакнување на социјалните компетенции на најранливите социјални групи.
5. Зголемување на чувствителноста, одговорноста и нивото на информирање на јавноста и бизнис секторот за потребите и проблемите на маргинализираните и ранливите социјални групи преку едукативни, промотивни и информативни кампањи и активности.

ДЕЛ 1

ЗАКОНОДАВНА РАМКА И ПРОГРАМИ

Стратешки документи за маргинализирани групи на граѓани

Стратешки план на Министерството за труд и социјална политика 2017-2019

Социјалната заштита

Се остварува низ развој и унапредување на системот за обезбедување на социјална сигурност на социјално и материјално загрозуени лица; на лицата со посебни потреби, цивилните инвалиди, баратели на азил и бегалци; ги покрива проблемите од правна природа во бракот, семејството и вонбрачните заедници, односите меѓу родителите и децата, старателството и посвојувањето; креира и развива проактивни мерки за социјално вклучување со кои се зајакнуваат потенцијалите и капацитетите на корисниците, а со тоа посредно се зголемуваат нивните можности за активно учество на пазарот на трудот, подобрување на општата добросостојба, со крајна цел, намалување на сиромаштијата; ги усогласува законските норми со актуелните социо-економски услови, во соработка со органите на државната управа; јавните установи (меѓуопштинските центри за социјална работа, установите за социјална заштита; Заводот за социјални дејности), УНИЦЕФ; УНДП; и други меѓународни институции;

Заштитата на децата

Е организирана дејност заснована на правата на децата, како и на правата и обврските на родителите за планирање на семејството и на државата и на единиците на локалната самоуправа (ЕЛС) за водење на рамномерна популациона политика. Дејноста е од јавен интерес, се остварува преку обезбедување на определени права (детски додаток, посебен додаток, еднократна парична помош за новороденче, родителски додаток за дете и партиципација), средства и облици за заштита на децата (згрижување и воспитание на деца од 9 предучилишна возраст, одмор и рекреација на децата и други облици за заштита на децата), преку установи за деца (јавни и приватни детски градинки и детски одморалишта и преку вршење одредени работи од дејноста згрижување и воспитание на деца од правни и физички лица);

Во рамките на стратешкото планирање на национално ниво, а заради остварување на поставените цели, се предвидува координиран пристап и партиципативност на сите засегнати страни. Меѓусекторската соработка на сите релевантни институции, органи и организации е предвидена во реализацијата на активностите и остварувањето на очекуваните резултати. Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост 2010-2020 претставува рамка за координирано делување во сите релевантни сектори (здравство, вработување, пензиско и инвалидско осигурување, домување, социјална и детска заштита, образование) за да се остварат главните стратешки цели: 1) намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија преку подобро користење на расположливите човечки и материјални ресурси; 2) Документите се објавени на [www.http://www.mtsp.gov.mk](http://www.mtsp.gov.mk) Поглавје I. 13 3) подобрување на условите за живот и за работа; 4) подобрување на општествените улови за сите граѓани; 5) системско и институционално содејство во функција на побрз развој, и 6) постигнување на повисок стандард и поквалитетно живеење. Овие стратешки цели можат да се достигнат преку воспоставување на

современ концепт на однесување кон социјално исклучените лица и преку оформување на нов социјален модел, кој во прв план ја става личноста, персоналитетот, а не причината за исклученоста, припадноста (етничка или друга), дијагнозата, инвалидитетот или било која друга основа за социјалната исклученост на граѓанинот. Тоа претпоставува оформување на средина и опкружување кое ги прифаќа сите луѓе и им дава подеднакви шанси и можности, да ги изразат своите потенцијали, знаења, способности и вештини.

Националната програма за развој на социјалната заштита 2011-2021 има за основна цел развој на интегриран, транспарентен и одржлив систем на социјална заштита, кој ќе обезбеди достапни, ефикасни и квалитетни мерки и услуги, креирани според потребите на корисникот. Како посебни цели, овој документ ги предвидува: ☐ реструктурирање на институционалната поставеност на системот на социјалната заштита во насока на раздвојување на администрирањето на правата на парична помош и социјалните услуги; ☐ внатрешна реорганизација на установите за социјална заштита заради оптимално користење на расположливите капацитети и унапредување на стручната работа; ☐ унапредување на работата со корисниците со цел да се постигне зајакната партиципација, вклученост во планирањето и донесувањето одлуки, зајакнување и искористување на нивните потенцијали; ☐ редефинирање на системот на парична помош во насока на подобро таргетирање (поставување на цели), поефикасно администрирање и поврзување со други системи, пред сè со системот на вработување; ☐ развој на социјалната превенција како организирана, континуирана и координирана активност на локално ниво; ☐ зајакнување на вонинституционалната заштита преку развивање на постојните и воведување на нови видови социјални услуги согласно со потребите на граѓаните, како и унапредување на начините за нивно обезбедување и доставување; ☐ зголемување на квалитетот на услугите и создавање на услови за намалување на зависноста од институционалната заштита преку развивање на алтернативни форми на заштита; ☐ продолжување на веќе започнатите процеси на децентрализација, плурализација и деинституционализација во социјалната заштита; ☐ унапредување на модалитетите за реализација на јавно-приватното партнерство во социјалната заштита, и ☐ воспоставување на организиран систем на управување со човечките ресурси и зајакнување на нивните капацитети

Документи од областа на социјалната заштита

1.Програма за развој на социјалната заштита 2011-2021

2.Национална стратегија за стари лица 2010-2020 година

Социјална заштита на стари лица

Според Законот за социјална заштита (Службен весник број 79/2009 година), старите лица кои се материјално необезбедени, немаат имот и имотно право од кое можат да обезбедат приход, и не можат да обезбедат издршка врз основа на Закон за семејство, можат да остварат право од социјална заштита и тоа:

-Постојана парична помош, може да остварат лица над 65 години, кои се неспособни за работа и материјално необезбедени, и не можат да обезбедат издржување по друга основа.

– Паричен надомест за помош и нега од друго лице, може да оствари лице на кое му е неопходна помош и нега од друго лице во задоволување на основните животни потреби.

– Еднократна парична помош и помош во натура, се обезбедува за лица кои се нашле во состојба на социјален ризик. Во оваа категорија корисници има и стари лица.

– Паричен надомест за социјално домување, е обезбеден за корисници на постојана парична помош, од страна на буџетот на општините, односно од сопствени извори и од донации, фондации, кредити и друго. Единиците на локалната самоуправа со свој акт треба да го уредат начинот на остварување на ова право за граѓаните, корисници на постојана парична помош од своето подрачје.

– Здравствена заштита, остваруваат корисници на постојана парична помош, стари лица сместени во установа, во згрижувачко семејство и корисници на паричен надомест за помош и нега од друго лице, доколку истата не ја остваруваат по друга основа.

Старите лица според Законот можат да остварат и право на вонинституционална заштита и тоа: вонинституционална заштита

– Прва социјална услуга, помош на поединец и помош на семејство, се услуги во кои се воочува проблемот, кој произлегува од состојба на социјален ризик, се дава советодавна или советуваљшна работа на старото лице и семејството, со цел да се надмине ризикот во кој се нашле, од страна на центарот за социјална работа.

– Домашна нега и помош на поединец и семејство, може да , остварува старо и изнемоштено лица на кое му е потребна нега и помош во задоволување на основните егзистенцијални потреби. Услугите ги дава центарот за давање помош во домашни услови во форма на исхрана, лична хигиена, хигиена на станот и други работи во домот на корисникот.

– Дневно згрижување, се обезбедува во вид на дневен престој, исхрана, одржување на лична хигиена, организирање на културно- забавни и работни активности.

– Привремено прифаќање и згрижување, се обезбедува за стари лица жртви на било кој облик на насилство.

– Сместување во згрижувачко семејство, е предвидено за стари , лица кои не се во состојба да се грижат сами за себе и поради станбени и семејни услови не е може да им се обезбеди социјална заштита на друг начин.

-Старо лице кое не е во состојба да се грижи само за себе, а поради семејна или станбена положба нема можности да му се обезбеди заштита на друг начин, може да оствари право на сместување во јавна установа за стари лица, како право на институционална заштита, институционална заштита во четирите јавни установи за сместување на стари лица со сместувачки капацитет од: – Геронтолошки завод „13 Ноември“, оддел Мајка Тереза – Скопје – Дом за стари лица „Сју Рајдер“ – Битола – Дом за стари лица „Зафир Сајто“ – Куманово – Дом за стари лица „Киро Крстески - Платник“ – Прилеп

3.Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост 2010-2020

Намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија, Македонија, преку по преку по преку подобро користење добро користење добро користење и зајакнување и зајакнување на и зајакнување на расположливите човечки и материјални ресурси, подобрување на условите за живот, за работа и на општествените услови на сите граѓани, системско и институционално содејство во функција на побрз развој, повисок стандард, поквалитетно живеење и ра развој, повисок стандард, поквалитетно живеење и развој на звиток на механизмите механизмите за социјално вклучување на ранливите категории г за социјално вклучување на ранливите категории граѓани во локален контекст.

Права на парична помош од социјална заштита

-социјална парична помош,

Право на социјална парична помош има лице способно за работа и домаќинство, материјално необезбедено и кое според други прописи не може да обезбеди средства за егзистенција.

- постојана парична помош,

Право на постојана парична помош има лице неспособно за работа и материјално необезбедено, кое не може да обезбеди средства за својата егзистенција врз основа на други прописи .

Неспособно за работа, се смета лице: - со умерени, тешки и длабоки пречки во менталниот развој и лице со комбинирани и други пречки во развојот, кое заради степенот на попреченоста не може да се стекне со образование, како и лице со телесна попреченост, поради која е неспособно за работа, - лице душевно заболено и лице со трајни промени во здравствената состојба, поради која е неспособно за работа,

Самохрана жена за време на бременоста еден месец пред породувањето и самохран родител согласно со Законот за семејството до три години возраст на детето,

Дете без родители и без родителска грижа кое не се штити врз основа на правото на 16 сместување, кое нема приходи врз основа на имот и имотни права и не остварува средства врз основа на други прописи, но најмногу до 18-годишна возраст и

Лице постаро од 65 години.

- парична помош на лице кое до 18 години возраст имало статус на дете без родители и родителска грижа,

Право на парична помош на лице кое до 18 години возраст имало статус на дете без родители и родителска грижа има лице кое нема приходи и имот од кој може да се издржува, до исполнување на 26 години возраст.

- парична помош на мајка која родила четврто дете,

Правото го остварува мајка која се грижела за децата до нивната 18 годишна возраст, која е невработена и не користи право на пензија, по исполнување на 62 години живот.

- парична помош на згрижувач,

Право на парична помош за згрижувач има згрижувач кој згрижувал лице во своето семејство најмалку пет години, по исполнување на 62 годишна возраст, кој е невработен и не користи право на пензија по која било основа.

- паричен надоместок за помош и нега од друго лице,

Право на паричен надоместок за помош и нега од друго лице има лице над 26- годишна возраст, со умерени, тешки и длабоки пречки во менталниот развој, лице со потешка и најтешка телесна попреченост, потполно слепо лице, како и лице со трајни промени во здравствената состојба, на кое му е неопходна помош и нега од друго лице заради тоа што не може само да ги задоволува основните животни потреби, доколку ова право не може да го оствари врз основа на други прописи.

- еднократна парична помош и помош во натура,

Еднократна парична помош или помош во натура се доделува на лице или семејство кое се нашле во положба на социјален ризик, како и на лице и семејство заради претрпена природна непогода или епидемија и подолго лекување во здравствена установа.

- надоместок на плата за скратено работно време поради нега на дете со телесни или ментални пречки во развојот,

Правото на надоместок на плата за скратено работно време поради нега на дете со телесни или ментални пречки во развојот и со најтешки облици на хронични заболувања, утврдено со Законот за работните односи, се оставрува во центарот

- додаток за глувост,

Правото на додаток за глувост се обезбедува за тотално глуво лице со навршени 26 години коешто има потполно згасната слушна перцепција и истото не може да ги задоволи своите животни потреби без толкувач на знаковен јазик.

- парична помош на самохран родител кој има дете со пречки во развојот,

Право на парична помош има самохран родител кој има дете со пречки во развојот. Правото на парична помош го остварува самохран родител кој се грижел за детето до неговата 26 годишна возраст, во континуитет од наредните 15 години, без истото да биде сместено во установа за социјална заштита, кој е невработен и не користи право на пензија, по наполнување на 62 години на живот за жена, односно 64 години на живот за маж.

- парична помош за социјално домување,

Правото на парична помош за социјално домување, се обезбедува на социјално загрозени лица - станбено необезбедени. Социјално загрозени лица се: - корисници на постојана парична помош и - лице кое до 18-годишна возраст имало статус на дете без родители и без родителска грижа, односно и по престанување на старателството, а најмногу до 26-годишна возраст.

- право на здравствена заштита

Право на здравствена заштита имаат корисниците на: - постојана парична помош, - лица сместени во згрижувачко семејство, 24 - лица сместени во установа за социјална заштита (за институционална и вонинституционална заштита), - корисници на паричен надоместок за помош и нега од друго лице, - лице кое до 18-годишна возраст имало статус на дете без родители и без родителска грижа, најмногу до 26 години, а користи социјална парична помош, - лице - жртва на семејно насилство за кое се презема мерка на заштита согласно со Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство и - лице - жртва на трговија со луѓе, - лице опфатено со организирано живеење со поддршка.

- додаток за слепило и мобилност.

Правото на додаток за слепило се обезбедува за потполно слепо лице со навршени 26 години, а правото на додаток за мобилност се обезбедува за лице со навршени 26 години, со 100% телесен инвалидитет кое самостојно користи инвалидска количка или лице со квадриплегија или со умерени, тешки и длабоки пречки во менталниот развој кое користи инвалидска количка со придружник, поради создавање на услови за изедначување на нивните можности за вклучување во секојдневниот живот во заедницата на овие лица.

Програма за субвенционирање на потрошувачката на енергија за 2017 година

Со оваа програма се врши субвенционирање на потрошувачката на енергија (електрична енергија, огревно дрво, јаглен, екстра лесно масло за домаќинства/ нафта за домаќинство и централно греење) во 2017 година.

ПРОГРАМА ЗА УСЛОВЕН ПАРИЧЕН НАДОМЕСТОК ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УЧЕБНАТА 2016/2017 ГОДИНА

Програмата за условен паричен надоместок за средно образование има за цел подобрување на пристапот и квалитетот на образованието за ученици во средно образование од домаќинства кои се корисници на право на социјална парична помош. Со оваа програма ќе се обезбедат дополнителни парични надоместоци за учениците, кое право е условено со запишување и посетување на средното образование и има за цел да го зголеми бројот на лица запишани во средно образование од домаќинства корисници на правото на социјална парична помош, како и реализација на задолжителното средно образование во Република Македонија.

УСЛУГИ И МЕРКИ ОД СОЦИЈАЛНАТА ЗАШТИТА

Социјална превенција

Со мерки и активности на социјална превенција се спречува настанување на социјални ризици, се врши рано откривање и ран третман на граѓанинот изложен на социјален ризик, со цел за надминување или ублажување на штетните последици од изложеноста на социјален ризик.

Вонинституционална заштита

Вонинституционалната заштита што се остварува во или преку центарот за социјална работа опфаќа право на: - прва социјална услуга на корисници на социјална заштита, - помош на поединец, - помош на семејство, - домашна нега и помош на поединец и на семејството, - дневно и привремено прифаќање и згрижување како помош на поединец и семејство, - сместување во згрижувачко семејство, - сместување во мал групен дом и - организирано живеење со поддршка.

Институционална заштита

Право на сместување во установа за социјална заштита има лице кое нема соодветни услови за живеење во своето семејство или од други причини му е потребно сместување во установа за социјална заштита, а не може да се примени друг облик на социјална заштита. Право на сместување во установа за социјална заштита, се обезбедува на: - дете без родители и дете без родителска грижа до оспособувањето за самостоен живот и работа, а најдоцна до завршувањето на средното образование, ако не постојат можности згрижувањето и воспитанието да се обезбеди на друг начин, - дете со воспитно-социјални проблеми, занемарено, запоставено, злоставувано и материјално необезбедено дете и дете жртва на семејно насилство, - дете со нарушено поведење, - бремена жена еден месец пред породувањето и самохран родител со дете до тримесечна возраст, - лице со умерени и тешки пречки во менталниот развој упатено на оспособување за работно-производна активност, лице со длабоки пречки во менталниот развој и лице со трајна телесна попреченост на кое му е потребно трајно згрижување и нега, - старо лице, возрасно лице со телесна попреченост и лице со пречки во менталниот развој кое не е во состојба само да се грижи, а поради станбената и семејната положба нема можност да му се обезбеди заштита на друг начин и - лице барател на право на азил.

ДЕЛ 2 – ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА

1. УЛОГАТА НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА ВО ПРОМОЦИЈА НА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА НА МАРГИНАЛИЗИРАНИ ГРУПИ

1.1 Капацитет на локалната самоуправа

Профил на Општина Долнени

Општина Долнени го зазема северозападниот дел на Пелагониската котлина, која се наоѓа на околу 600 м надморска височина. Општината опфаќа површина од 430 км² и е една од поголемите новоформирани општини во Р. Македонија. Од вкупната површина 2/3 е рамничарски дел, додека 1/3 се високи области и тоа исклучиво во северниот дел на општината. Скоро 90% од рамничарскиот дел се обработливи површини, а планинските делови половината се пасишта, а половината се покриени со шуми.

Општината е формирана со новиот Закон за територијална поделба и Законот за локална самоуправа од 1996 година и проширена со припојување на општина Житоше со последниот Закон за територијална организација на РМ од 2004 година. Седиштето на општината се наоѓа во населеното место Долнени.

Долнени и претходно била засебна општина се до 1965 година кога со тогашните законски регулативи е припоена кон општина Прилеп, за поново да стане општина во 1997 година согласно Законот за територијална поделба и Законот за локална самоуправа со сите свои надлежности.

Население

Општина Долнени ја сочинуваат 37 населени места со вкупно 13 805 жители, со мешан национален состав.

Националност	Застапеност во %
Македонци	36,57
Албанци	26,37
Турци	18,94
Бошњаци	17,36
Останати	0,55

Спроведувањето на социјалната заштита на маргинализираните групи како надлежност на локалната власт е уредено со Законот за локалната самоуправа од 2002 година („Службен весник на РМ“ бр.5/02), и со Законот за социјална заштита од 2009 година и неговите измени од 2011, 2012, 2013 и 2014 година. Единиците на локалната самоуправа се едни од носителите на социјалната заштита во Република Македонија заедно со Министерството за труд и социјална политика, како претставник на централната власт. Законот пропишува заштитата да се прави преку вонинституционални и институционални облици на социјална заштита, домување и подигање на свеста на населението за потребите од обезбедување социјална заштита. Според овој Закон (чл. 12), дозволено е Општината со своја одлука, а во согласност со материјалните можности, да утврдува и други права во областа на социјалната заштита на маргинализираните групи, права во поголем обем од пропишаните или да обезбеди поповолни услови за нивно остварување. Општината има право да воведува и други облици на социјална заштита.

Програмски, општина Долнени своите тековни активности кои спаѓаат во надлежност на социјалната заштита на маргинализираните групи ги темели на краткорочните политики на Советот и на Градоначалникот. Присутни се и повремени активности во насока на соработка со странски развојни агенции или со централната власт. Во склоп на единицата а локална самоуправа до денес не постои Сектор за социјална заштита, а воедно не е изработена програма за социјална заштита на општинско ниво. Од аспект на организациската поставеност за спроведувањето на надлежноста, од 2009 во Општината е формирана Комисија за еднакви можности каде што е делегирано извршувањето на потребните активности за спроведување на Општинските политики и услуги во овој домен. Во општината сè уште не постојат директни механизми и утврдени административни процедури за обезбедување услуги за социјална заштита на маргинализираните групи, а секторот многу слабо ги гради своите капацитети. Постои само делумно востановена практика за информирање на граѓаните за активностите во областа на социјалната заштита, особено за маргинализираните групи. Ваквата информација најчесто се објавува на огласната табла на општината и интернет страницата на општината. Сепак, социјалната заштита на маргинализираните групи како дејност и надлежност не е изолирана од другите општествени текови и процеси и врз неа влијаат и надворешни фактори и состојби, а пред сè економско- социјалните: повеќегодишната економска криза, минималното зголемување на БДП, невработеноста, иселувањето на населението итн. Од друга страна, општина

Долнени е општина со традиција на соживот и помош на сограѓаните, што претставува добра основа за развој на активности од социјалната заштита на маргинализираните групи. Граѓанскиот сектор е делумно развиен и не претставува голема можност за нови приоди кон заштитата.

1.2 Пристапи за промовирање на социјална заштита на маргинализираните групи – Карта на конкретни показатели

Избалансираната карта на показатели овозможува подобро да се следи кои стратешки чекори ќе ги преземе општина Долнени во периодот 2018-2022 година и кои резултати треба да ги постигне за да ја реализира својата визија за соработка со граѓанскиот сектор во општината. Со цел да се обезбеди подобар стратешки фокус и приоритизација во имплементирањето на активностите, до секој од четирите аспекти на стратегијата и до стратешките приоритет е дадено релативното значење (важност) на секој од аспектите и соодветните стратешки приоритети изразени во проценти. Процентуалниот износ го означува значењето на секој аспект во однос на другите три аспекти, како и значењето на секој стратешки приоритет во рамки на четирите аспекти. Поголемиот процент означува поголем стратешки фокус и поголемо значење на тој аспект или приоритет.

ВИЗИЈА: „Маргинализираните групи граѓани се вклучени во севкупниот живот на општината преку организирани институции за нивна поддршка и обезбедени услови за понезависна материјална егзистенција“

Перспектива – ЗАДОВОЛНИ ГРАЃАНИ (15%)

ПРИОРИТЕТИ	ПОКАЗАТЕЛИ	ЦЕЛНИ ВРЕДНОСТИ	МЕРКИ/ИНИЦИЈАТИВИ
Обезбедување на социјална заштита за маргинализираните граѓани на лесен, ефикасен и транспарентен начин, преку зголемен обем на услугите. (15%)	Процентот на маргинализираните групи на граѓани кои сметаат дека добиле услуга на ефикасен и транспарентен начин	55%	<p>1.1 Идентификација на маргинализираните групи граѓани</p> <p>1.2 Дефинирање на листата на социјалните услуги</p> <p>1.3 Јавно комуницирање за процедурите за добивање социјални услуги на маргинализираните групи</p> <p>1.4 Грижа за корисниците на социјални услуги</p>

			1.5 Планирање на зголемувањето на обемот на социјалните услуги на маргинализирани групи
--	--	--	---

Перспектива - ОБЕЗБЕДУВАЊЕ УСЛУГИ (27%)

ПРИОРИТЕТИ	ПОКАЗАТЕЛИ	ЦЕЛНИ ВРЕДНОСТИ	МЕРКИ/ИНИЦИЈАТИВИ
1. Градење на компактен, функционален и интегриран Сектор за социјална заштита (12%)	Бројот на услугите за кои се изработени детални процедури	15%	1.1 Анализа на надлежностите и систематизирање на секторот 1.2 Воспоставување ефикасна и ефективна интерна и меѓусекторска координација 1.3 Воспоставување на детални процедури за сите социјални услуги кои ги дава општината
2. Реализирање на успешни партнерства со јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор (7%)	Бројот на имплементирани механизми за координација со другите институции	Минимум 3 Минимум 2	2.1 Механизми за координација и соработка со јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор 2.2 Дата база на активни граѓански здруженија на маргинализирани групи од јавен интерес, потенцијални партнери од јавниот и од приватниот сектор
3. Организирање на институционална и вонинституционална испорака на услуги за маргинализирани групи (6%)	Бројот на локални институции и/или сектори	3	3.1 Проценка на потребите од нови институции во рамките на областите: детска заштита, вонинституционална заштита на стари лица, деца, поддршка на лица со посебни

			<p>потреби, парична помош, заштита на здравјето на граѓаните.</p> <p>3.2 Градење процедури за формирање и управување со локалните институции преку воспоставување партнерства.</p> <p>3.3 Зголемување на бројот на локални институции и/или сектори</p>
--	--	--	---

Перспектива - РАЗВОЈ НА КАПАЦИТЕТИТЕ (21%)

ПРИОРИТЕТИ	ПОКАЗАТЕЛИ	ЦЕЛНИ ВРЕДНОСТИ	МЕРКИ/ИНИЦИЈАТИВИ
1: Унапредување на системот за развој на човечки ресурси заради добивање на вештини, капацитети и ресурси за успешно спроведување на активности за маргинализирани групи (13%)	Број на обуки во текот на годината	2	<p>1.1 Редовна и систематизирана обука на вработените од секторот</p> <p>1.2 Воспоставување култура за интерна, меѓусекторска и меѓуинституционална соработка</p> <p>1.3 Воспоставување на капацитети за размена на знаења и искуства со партнерите и другите фактори за подобрување на состојбата на маргинализирани групи</p>
2: Воведувањето волонтерски систем (сервис) е дополнителен капацитет во спроведувањето на надлежноста (7%)	Бројот на активности со вклучен волонтерски сервис	10	2.1 Планирање на улогата на волонтерскиот систем во спроведувањето на социјална заштита на маргинализирани групи на локално ниво

			2.2 Формирање на волонтерски сервис и негова имплементација
--	--	--	---

Перспектива - УПРАВУВАЊЕ СО БУЏЕТОТ (37%)

ПРИОРИТЕТИ	ПОКАЗАТЕЛИ	ЦЕЛНИ ВРЕДНОСТИ	МЕРКИ/ИНИЦИЈАТИВИ
1: Постигнување на висок обем на надворешни извори на средства за социјална заштита на маргинализирани групи (8%)	Процентот на надворешни средства за социјална заштита во однос на вкупните средства	50%	1.1 Воспоставување систем/ политика за кофинансирање на проектите и активностите со бизнис секторот и со невладиниот сектор 1.2 Користење на ЕУ-фондовите 1.3 Воспоставување на стимулативна даночна политика за партнерства и активности во социјалната заштита на маргинализирани групи
2: Постигнување конзистентност на буџетските средства за социјална заштита на маргинализирани групи (17%)	Процентот од основниот Општински буџет наменет за социјална заштита на маргинализирани групи	1%	2.1 Методологија за внатрешна распределба на општинскиот буџет, во однос на програмата за социјална заштита на маргинализирани групи
3. Зголемување на инвестициите за социјална заштита на маргинализирани групи (12%)	Бројот на развојни програми за социјална заштита на маргинализирани групи	5	3.1 Дефинирање на проекти од областа на социјалната заштита во развојниот дел од буџетот 3.2 Дизајнирање на проектни идеи за привлекување фи-

			нансии 3.3. Аплицирање на јавни повици за грантови
--	--	--	---

1.2 Дефинирање на стратешки цели и активности - Предизивици на локалната самоуправа за социјална заштита на маргинализираните групи – вклучување на граѓански организации, иницијативи, неформални групи, итн

1. Управување со буџетот

Врз основа на направената проценка на постојната состојба, ситуационската анализа, вклучително и (СВОТ) и приоритизација на идеите, како стратешки приоритети на општина во надлежноста социјална заштита на маргинализираните групи, од перспектива на управувањето со буџетот може да се издвојат следниве:

- Обезбедување на поголем обем на надворешни, дополнителни извори на финансиски средства за социјална заштита.

Овој приоритет ќе се постигне преку преземање на одредени мерки: воспоставување на систем/политика за кофинансирање на проекти и активности со бизнис-секторот и со невладиниот сектор; користење на ЕУ-фондовите, како и воспоставување на стимулативна локална даночна политика за партнерства и активности во областа на социјалната заштита. Со реализацијата на овој приоритет би се искористиле идентификуваните можности за постоење волја и средства за вклучување на бизнис секторот од општината и би се намалиле законите кои доаѓаат од несоодветната блокдотација за социјална заштита која ја добива општината. Јаката страна, во форма на новиот тим во рамките на Секторот за социјална заштита, може да ја реализира оваа задача, но секако за тоа се потребни и соодветни средства и активности

- Постигнување на конзистентност на буџетските средства за социјална заштита.

Овој приоритет произлегува од јаката страна на општината за финансирање на социјалната заштита на маргинализираните групи од сопствени средства, но и од слабата страна на општината дека голем дел од активностите за социјална заштита на маргинализираните групи се опфатени со други буџетски програми, што може да доведе до нестабилност на средствата резервирани за социјала и да ги доведе во опасност другите приоритети на оваа стратегија. Поради сево ова, се предлага мерка – изработка на методологија за внатрешна распределба на општинскиот буџет, особено за програмата за социјална заштита на маргинализираните групи. Остварувањето на овој приоритет ќе се одрази позитивно на преостанатите стратешки приоритети и мерки и ќе даде поддршка во настојувањето тимот да има средства за да остварува резултати, да се реализираат практични и конкретни активности, да се обезбеди стабилност во планирањето на активностите.

- Зголемување на инвестициите за социјална заштита

Остварувањето на општинската визија за социјална заштита на маргинализираните групи, (а особено во делот на институциите), може да биде солидно реализирано само доколку се преземат макар и минимални инвестиции во областа на социјалната заштита на маргинализираните групи. Но, за да се

дојде до овој приоритет потребно е навремено дефинирање на проектите од областа на социјалната заштита во Аплицирање на јавни повици за грантови за финансирање на инвестициски проекти.

2. Развој на капацитетите

Во перспективата Развој на капацитетите треба да се развијат стратегии кои ќе ги оспособат и охрабрат вработените во општинската администрација да се борат и да работат на реализација на визијата на општината во надлежноста на социјална заштита на маргинализирани групи. Во таа насока, а врз основа на сите претходни анализи и приоритизации, определени се следниве стратешки приоритети и соодветни мерки за имплементација:

- Стратешки приоритети и мерки за социјална заштита на маргинализирани групи до 2020 година
Унапредување на системот за развој на човечките ресурси заради здобивање на вештини, капацитети и ресурси за успешно спроведување на активностите. Овој приоритет е од клучно значење за имплементацијата на целата стратегија затоа што во него се содржи стратегијата за јакнење на капацитетите на самите вработени од секторот за социјална заштита. За да се реализира приоритетот најпрво треба да се направи проценка, план и имплементација за редовна и систематизирана обука за вработените од секторот. Притоа, многу важна мерка за поддршка ќе биде воспоставувањето култура на интерна, меѓусекторска и меѓуинституционална соработка (ориентирана внатрешно - во самата организација), како и капацитетот за размена на знаења и искуства со партнерите и со другите фактори (ориентирана надворешно – надвор од организацијата).

- Воведувањето волонтерски систем (сервис) е дополнителен капацитет во спроведувањето на надлежноста. Овој приоритет исто така произлезе од направената СВОТ- анализа на секторот и тој главно се потпира на можностите во околината кои сугерираат активен граѓански сектор и развиена свест на факторите во секторот на социјална заштита на маргинализирани групи на територијата на општина Долнени, при што се зема предвид фактот дека капацитетот на вработените во секторот не е доволен. Во таа насока се предвидени следниве мерки: планирање на улогата на волонтерскиот систем во спроведувањето на социјалната заштита на локално ниво, формирање група волонтери и нивна обука и имплементација на волонтерскиот сервис.

3. Обезбедување услуги

Во перспективата Обезбедување услуги фокусот се става на внатрешните процеси кои треба да бидат воспоставени или зајакнати за да може да се реализира визијата на Општината, како и стратешките приоритети. Оваа перспектива е клучна од аспект на тоа што Општината треба да направи или да промени како систем и организација на дејствување. Во таа насока, од направените анализи произлегоа следниве стратешки приоритети:

- Градење на компактен, функционален и интегриран сектор за социјална заштита.

При дефинирањето на овој приоритетот треба да се зеде предвид јаката страна на Секторот за социјална заштита. За да можат да работат на економичен, ефикасен и ефективен начин, тие покрај вештините и капацитетите треба да имаат и солидна организациска поставеност, со јасно утврдени интерни процеси и процедури, како и продуктивна меѓусекторска координација. Во насока на реализација на овој приоритет се дефинирани следниве мерки: анализа на надлежностите и соодветно заокружување на систематизацијата на работните места во секторот, со дефинирање на работни задачи кои одат во насока на спроведувањето на оваа стратегија; воспоставување на ефикасна и ефективна интерна и меѓусекторска координација и формално воспоставени детални процедури за сите социјални услуги што ги дава Општината.

- Реализирање на успешни партнерства со јавниот, приватниот и со граѓанскиот сектор. Современата испорака на социјални услуги е незамислива без воспоставени партнерства за таа цел, а анализата направена на работилниците при подготовката на стратегијата покажа дека во опкружувањето на општината има можности за партнерства, активен бизнис и граѓански сектор, а од друга страна е воспоставен систем во самата општина, што треба само да почне да се имплементира. Во таа насока мерките ќе опфатат: механизми за координација и соработка со јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор и формирање на дата база на активни граѓански здруже- нија од јавен интерес и потенцијални партнери од јавниот и од приватниот сектор.

- Организирање на институционална и вон-институционална испорака на услугите.

Визијата на општина Долнени зацртува силна заштита на засегнатите маргинализирани граѓани, што во себе вклучува конкретни услуги, т.е. и институционална и вонинституционална заштита. За да се реализира овој приоритет неопходна е проценка на потребите од нови институции во рамките на областите: детска заштита, вонинституционална заштита на стари лица, деца, поддршка на лица со посебни потреби, парична помош, заштита на здравјето на граѓаните, а потоа и градење на процедури за формирање и управување со локалните институции, како и зголемување на бројот на локалните институции.

4. Задоволни граѓани

Стратешката приоритетна цел идентификувана во перспективата Задоволни граѓани треба да овозможи постигнување на визијата и реализација на очекувањата на засегнатите маргинализирани граѓани за социјална заштита од страна на општина Долнени. Од овој аспект, а имајќи ги предвид сите анализи направени во подготвителната фаза, е дефиниран еден приоритет:

- Обезбедување на социјална заштита за граѓаните на лесен, ефикасен и транспарентен начин, преку зголемен обем на услуги. Овој приоритет е мошне комплексен и не е едноставно да се постигне пред сè поради тоа што општината не ги познава добро засегнатите и маргинализирани групи граѓани, со оглед на тоа дека се работи за нова надлежност. Затоа, првата мерка на патот на реализацијата на овој капацитет е запознавање на маргинализираните групи на граѓани. Втора мерка е дефинирање на листата на социјални услуги, а потоа, во насока на јакнење на транспарентноста, следува третата мерка јавно комуницирање за процедурите за добивање социјални услуги. Тука започнува грижата за корисниците, па затоа следните предложени мерки се воспоставување систем за грижа за корисниците на социјални услуги и планирање на темпото на зголемување на обемот на социјалните услуги, во согласност со потребите на корисниците и населението.

СТРАТЕШКИ АКТИВНОСТИ И ВИДОВИ СОЦИЈАЛНИ УСЛУГИ КОИ МОЖЕ ДА ГИ ПОНУДИ ОПШТИНАТА ЗА МАРГИНАЛИЗИРАНИТЕ ГРУПИ

<p>УСЛУГИ ВО ДОМАШНИ УСЛОВИ</p>	<p>Помош во одржувањето на домаќинство - чистење, перење, поправки. • Помош во извршувањето на секојдневните активности - подготвување на оброци, облекување, бањање. • Приспособување на домот на состојбата на корисникот со помагала и уреди. • Домашна нега за лица со здравствени проблеми • Советување во домашни услови за лица изложени на социјален ризик. • Социјализација и дружење - посета на домови од волонтери или членови на здруженија. • Достава на храна до лица кои имаат потешкотии во нејзино подготвување и обезбедување. • Помош во купување намирници - обично преку волонтери. • Интервенции преку алармни системи- се вградуваат алармни системи во домот. • Поделба на живеалиштето - корисникот живее во својот дом, во кој живее и друго лице кое му помага. • Респајт – помош во грижа за изнемоштено лице додека семејството (негувателите) се отсутни</p>
<p>УСЛУГИ ВО ЛОКАЛНА ЗАЕДНИЦА</p>	<p>Краткорочен престој во дневни центри – згрижување, социо и психо-терапија, културни, рекреативни активности, работна терапија, психо-социјална поддршка за корисници и семејства. • Клубови - дружење, забава, рекреација и минување на слободното време (групна терапија). • Дневни болници – лекување и третман за кое не е потребна хоспитализација. • Центри за рехабилитација- по хоспитализација за болни од хронични болести, СИДА и др. • Центри за ресоцијализација – советување, индивидуална, семејна и групна терапија, спорт, рекреација, едукации за малолетни деликвенти, криминалци, лица во проституција и други. • Респајт центри – привремен одмор за негуватели додека се на пат, одмор и сл. • Хоспис – терминална нега на неизлечиво болни луѓе и психосоцијална поддршка на семејството. • Транспортни услуги – организиран превоз до центри во заедницата, до културно- уметнички настани, придружба при пазарење, при посета на здравствени и други институции. • Шелтер центри – задоволување на основни биолошки потреби (храна, хигиена, засолниште). • Народни кујни – кујни каде се служи или од каде се дистрибуира храна за ранливи групи. •</p>

	<p>Советувалишта – предбрачно, брачно, за родители, за живот во семејство, за сексуално образование... • Тераписки центри – индивидуална, групна, семејна терапија. • СОС линии – телефонски линии за помош, информирање, упатување, советување на ризични групи. • Центри за менаџирање услуги – информирање, упатување и менаџирање на услуги за корисници. 39 • Центри за образовна поддршка – за помош во учење, пишување домашни, психо- социјална поддршка. • Центри за ментално здравје - психијатриски, дијагностички и тераписки услуги за лица со психијатриски проблеми (советување и интервенции во средината на корисникот, домашни посети)</p>
УСЛУГИ ВО ИНСТИТУЦИЈА	<p>Престој во домови - за згрижување, нега, хранителски домови. • Пензионерски заедници – независно домување во станбени објекти за пензионери. • Домување – конгрегација - независно живеење преку заедничко изнајмување стан на 3-4 лица. • Заштитено домување - скоро независно домување со помош од лице – надзорник кое таму живее. • Помогнато домување - делумно независно домување. • Домување – конгрегација - живеење со поддршка (обично преку исхрана) на 3-4 лица кои заеднички изнајмуваат стан. • Групни домови – во заеднички стан живеат 6-8 лица како семејство со сурогат родител (или надзорник) • Тераписки групни домови - во заеднички стан живеат 6-8 лица како едно семејство со сурогат родител кој е стручно лице кое реализира тераписки активности со станарите. • Куќи на пола пат – помош и поддршка за реинтеграција во општеството на лица во ризик. • Куќи за опоравување од болести на зависност – помош за реинтеграција во општеството на зависници. • Општа, специјализирана (тераписка), интервентна хранителска заштита</p>

Приоритети по целни групи

Приоритетни целни групи дефинирани во Стратегијата за социјална заштита во општина Долнени се:

А) Кориснички групи

- деца и млади

-семејства
 -стари лица
 -особи со инвалидитет
 -сиромашни и невработени

- локална власт, носители на одлуки
 - Професионални институции
 -волонтери и граѓански организации
 -бизниси и претприемачи
 -медиуми
 -јавноста

Б) Локални актери и носители на имплементацијата на стратегијата

Во однос на секоја целна група, а врз основа на анализата на потребите, со оваа стратегија се утврдуваат специфични цели кои сакаме да се постигнат, активности со помош на кои ќе се постигнат и реализираат целите и се идентификуваат акциони планови за имплементација.

Целни групи	Специфични цели	Специфични задачи
Деца и млади	1. Унапредување на квалитетот на живот на деца и млади од маргинализирани семејства, низ програма за образовани, олеснувања во образованието, и низ создавање на подобри услови во образовните институции и и програмите за вработување и самовработување.	1.1. Во периодот од 2018-2022г во општина Долнени ќе продолжи програмата за субвенционирање на трошоците за превоз на ученици и средношколци кои ги исполнуваат конкурните услови. 1.2. Во тек на 2018 да се изработи детална анализа за состојбата и потребата и да се развјат целосни критериуми за систем за стипендирање на средношколци и студенти, а од 2019 да се почне со примена. 1.3. Во тек на 2018 да се направи теменла анализа на состојбата и потребата од дополнително образование за сиромашна, невработени граѓани/ки, да се подготвата критериуми и од 2019 да се започне со давање на дополнително бесплатно образование на минимум 10 граѓани годишно.
	2. Унапредување на положбата на посебно осетливи групи на деца и млади – корисници на социјална помош, деца со пречки во развојот, деца од згрижувачки семејства, деца жртви на семејно насилство, деца со деликвентнооднесување, низ	2.1. До крај на 2022година во Општина Долнени да се основа Центар за деца и млади кој би ги згрижувал децата од ризични и маргинализирани групи, со квалитетни воспитно-образовни програми, кој би овозможил и престој на деца и млади во случаи на социјални

Целни групи	Специфични цели	Специфични задачи
	<p>систем на програми за нивно вклучување во социјалниот живот на локалната заедница, едукација на стручни работници и формирање на мрежа на институции – соработници и низ унаредување на вон-институционалните облици на заштита.</p>	<p>потреби.</p>
<p>Семејства</p>	<p>1. Зголемување на наталитетот преку зајакнување на материјалната и економската положба на семејството со интензивирање на меѓусекторската соработка на јавниот, приватниот и цивилниот сектор.</p>	<p>1.1. Во 2018 година да се подготви Меморандум за соработка со кој би се влијаело на работодавачите за подигање ан свеста за потреата од организирано згрижување на деца, непотполно и флексибилно работно време на мајките и други мерки.</p> <p>1.2. До крај на 2019год да се основа Фонд за поддршка на семејства со цел зајакнување на материјалната и финансиската положба на семејствата.</p> <p>1.3. Од 2019год да се развие програма за едукација на невработени и самохрани мајки за пишување на проекти, информатички курсеви, претприемништво, промоции при вработување за 30 жени годишно.</p> <p>1.4. Во 2019год. да се изработи брошура за основните права наведени во Законот за финансиска поддршка на семејства со деца, за правата на самохраните родители, за Законот за семејни односи како и информаци за видовите на помош и нивното остварување.</p>

Целни групи	Специфични цели	Специфични задачи
	<p>2. Јакнење на советодавните и едукативните функции за пружење на помош на семејствата во постоечките институции</p>	<p>2.1. До крајот на 2018 година да се основа Центар за деца и млади во општина Долнени , во рамките на кој ќе се одвиваат консултативни средби со семејствата</p> <p>2.2. До крајот на 2012 година во општина Долнени се организираат предавања и работилници во рамките на системот на воспитно-образовни институции, Центар за социјална работа, здруженија и невладини организации: за болести на зависности, за спречување на семејно насилство, психички нарушувања како болести на модерните друштва, за зачувување и унапредување на здравјето, за воспитување на децата, за планирање на семејството, за влијанието на масовните медиуми на современото семејство и др.</p>
	<p>3. Афирмација на традиционалните семејни вредности низ активности на организации на кои семејствата им се главна целна група .</p>	<p>3.1. Во 2018год. да се равие програма за зачувување на семејните вредности, и од 2019 да се организираат работилници за семејства најмалку 6 годишно.</p>
	<p>4. Намалување на појавата на насилство преку едукација на стручни работници, подобрување на квалитетот и проширување на видот на услугите во рамките на ЦСР, подобрување на квалитетот на животот на децата во згрижувачки семејства и давање помош и поддршка на родителите-згрижувачи во одгледувањето на деца; зголемување на свеста и информирање на граѓаните, воспоставување на разновидни форми на работа</p>	<p>4.1. Во периодот 2018-2022 година. Да се продолжи со работа на проблемот на заштита од семејно насилство преку соработка на институциите на мрежата врз основа на склучениот Меморандум за соработка.</p> <p>4.2. Во периодот 2018-2022 година да се обезбеди континуирано продолжување на работата на стручни работници - Центарот за социјални работи со згрижувачки семејства и деца во згрижувачки семејства.</p>

Целни групи	Специфични цели	Специфични задачи
	во системот за заштита.	
Стари лица	<p>1. Подобрување на положбата на постарите лица во општина Долнени преку воспоставување на мрежа на вон-институционални облици и заштита и зголемување на нивото на услуги во постојните социјални установи</p>	<p>1.1. До крајот на 2019 година да обезбеди простор во локалната заедница за започнување на клуб за стари лица преку кој ќе се обезбедат дружење, интегрирање, културно-забавни и рекреативни активности , спроведување на превентивни активности во областа на здравствената заштита за и слично.</p> <p>1.2. До крајот на 2022 година да се спроведе истражување за потребите на обезбедување на услуги за помош во домот или во клубот за стари лица во локалната заедница</p> <p>1.3. До крајот на 2022 година, зголемување од 30% покриеност во овие стари лица и обезбедување на услуги за да им помогне во куќата.</p> <p>1.4. До крајот на 2022 година, за да се создадат услови за почеток на работа и функционирање служба на помош во домот ,, по повик .</p> <p>1.5. До крајот на 2020 да се направи анализа за потребата од изградба на дом за стари лица и програмите кои би се понудиле (сервисни услуги, исхрана, едукативна програма и сл.)</p>

Целни групи	Специфични цели	Специфични задачи
	<p>2. Да се развијат активности насочени кон едукација на децата и младите во предучилишните и образовните установи за важноста на положбата на постарите лица, нивните проблеми, важноста на волонтерството во обезбедувањето на услуги за стари лица,</p> <p>3. Зголемено вклучување на постари лица во решавањето на прашања и проблеми поврзани со оваа популација во областа на општината</p>	<p>2.1. Почнувајќи од 2019 година, во соработка со предучилишни и училишни институции, континуирана едукација на деца и млади, најмалку двапати годишно преку предавања, и сл., за старите лица, проблемите со кои се соочуваат старите луѓе, важноста на волонтерската работа со постарите лица, можностите за згрижување на старите лица, и сл.</p> <p>3.1. Почнувајќи од 2019 година, во соработка со ЦСРП, Здружението на пензионери, локалната самоуправа и другите актери, да се едуцираат постарите за содржината и важноста на сите форми на заштита што им се достапни во општината, најмалку двапати во текот на годината: организирање панел дискусии, јавни дебати итн., преку креирање брошури со основни информации за услугите за социјална заштита, емитување на локална телевизија, преку печатот и сл.</p>
<p>Лица со попреченост (инвалидитет)</p>	<p>1. Унапредување на општествената положба и условите за живот на лицата со инвалидитет (попреченост) во општина Долнени преку системот на локални услуги и едукативно информативни програми, мерки за вработување и активно вклучување во сите аспекти на животот во заедницата, со зголемена соработка на сите актери и поголемо учество на заедницата</p>	<p>1.1. До крајот на 2018 година ќе се основа Центар за поддршка на лица со попреченост, во кои ќе се одвиваат различни програми и да се обезбеди дневен престој за лица со пречки во развојот за најмалку 12 деца, а вклучувањето на корисници да се зголемува секоја наредна година за најмалку 5%.</p> <p>1.2. Во тек на 2018. да се идентификуваат места / институции, да направат технички решенија за отстранување на</p>

Целни групи	Специфични цели	Специфични задачи
	<p>2. Зголемување на општествената одговорност на сите локални чинители, јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор и чувствителноста на јавноста според потребите на лицата со попреченост(инвалидитет)</p>	<p>архитектонски бариери, а потоа да ги отстранат од почетокот на 2019 година до крајот на 2020 година.</p> <p>1.3. Во тек на 2018 да се развие план на едукативни програми за лица со попреченост, кој потоа обезбедува континуирана поддршка при вработување на најмалку три лица годишно од општина Кривигаштани до крајот на 2022 година.</p> <p>1.4. До крајот на првиот квартал на 2019 година ќе се обезбеди средство за транспорт на лица со инвалидитет и да се стави на располагање на Центарот за поддршка на лица со попреченост, со што дневните услуги на Центарот ќе бидат достапни за околните места.</p> <p>1.5. Да се воспостави услуга на персонални асистенции до крајот на 2021 година и да се обезбеди за најмалку 5 лица со инвалидитет.</p> <p>2.1. Во текот на 2018 година да се изготви план за информативно-едукативни и промотивни кампањи за зајакнување на чувството на заедницата и сите засегнати страни кон лицата со попреченост, а имплементацијата да започне во 2019 година и континуирано да се спроведува.</p>
Сиромашни и невработени	1. Подобрување на вкупниот социјален статус и квалитетот на животот на сиромашните во различни социјални групи - лица со инвалидитет, невработени, стари, роми, семејства и деца во општина	<p>1.1 До крајот на 2018 година основање на Фонд за поддршка на сиромашните, со поддршка на локалната самоуправа, бизнис секторот и индивидуалните донатори.</p> <p>1.2 Во периодот 2018-2022</p>

Целни групи	Специфични цели	Специфични задачи
	<p>Долнени, низ подобра социјална организираност и заедничко делување на трите сектори (јавен приватен и граѓански сектор) на развивање на стари и откривање на нови услуги и мерки базирани на прецизни критериуми при мобилизирање и здружување на сите локални ресурси, со учество на корисничките групи во програмските активности.</p>	<p>година. Годишно обезбедување услуги за помош на материјално загрозени семејства во општина Долнени (пакети храна, греење, облека и обувки, хигиенски пакети), годишно најмногу 200 пакети</p> <p>1.3 Почетокот од 2019 година намалување на комуналните трошоци на материјално најсиромашните семејства за 30% од рефундирање од Фондот за поддршка на сиромашните</p> <p>1.4 До крај на 2020год зголемување на обемот на еднократна помош за 30%</p>
	<p>2. Намалување на невработеноста, преку обезбедување помош на сиромашните и невработените во вработувањето, предупредување за долготрајната невработеност, проширување на можностите за вработување преку поддршка на новиот начин на вработување на работа со скратено работно време, спречување на изолацијата,</p>	<p>2.1. Во периодот од 2018-2022 година, работно способните корисници на социјална помош и услуги редовно да се повикуваат на учество во општо-корисна работа</p> <p>2.2. Во тек на 2018год. да се спроведе истражување за потребите з вработување во општина Долнени, а во 2019 да се предложат конкретни мерки и да се почне со нивно спроведување.</p>
	<p>3. Развивање на солидарност и осетливост за потребите на граѓаните во состојба на сиромаштија и невработеност низ програми за информирање и кампањи</p>	<p>3.1 Организирање на предавања за знаењето ан волонтеризмот во основните и средните училишта</p> <p>3.2. 2019година изработка на брошура со податоци за сиромаштија и невработеност во општината и информирање на јавноста за прават и можностите според Законите.</p>

УЛОГАТА НА ГРАЃАНСКИОТ СЕКТОР ВО ПОДДРШКА НА СОЦИЈАЛНАТА ЗАШТИТА НА МАРГИНАЛИЗИРАНИТЕ ГРУПИ

Граѓанските организации се структури кои не припаѓаат на државата или на пазарот. ГО имаат тенденција да ги следат надлежностите на државите и на пазарите кои имаат за цел да го заштитат општеството од нивните тенденции да ги контролираат улогите и функциите на ГО како:

- Даватели на услуги
- агенти за развој
- кампањи за застапување и следење на јавните политики и бизнис секторот - агенти за промена на политиката

Природата и улогата на граѓанските организации многу зависат од нивните организациски и структурни аспекти. Исто така е многу зависна од нивните вредности и визија.

Граѓанските организации како даватели на услуги ја имаат флексибилноста и способноста за широка комуникација со заедниците со потреби, како и сиромашните и ранливите групи. Тука спаѓаат социјалниот сектор како здравството и образованието, како и економскиот сектор, како што се создавање работни места и спречување на експлоатација на најранливата работна сила, вклучувајќи го и неформалниот сектор. Граѓанските организации имаат важна улога во зајакнувањето на целните заедници и групи преку спроведување на обуки за градење на капацитетите и програми за подигнување на свеста. Овие програми придонесуваат за усвојување на сеопфатни и одржливи програми и проекти. Зајакнувањето има за цел развивање на капацитетите, но исто така и да ја елаборира заедничката визија и стратешко планирање.

Граѓанските организации се посветени застапници и лобисти кои бараат вклучување на социјалната заштита во агендата на владата на национално и локално ниво, како и на другите актери, а воедно се залагаат за правна заштита на ранливите и маргинализираните групи. Тие се залагаат да создадат ефикасен надзор, со цел да бидат во можност да ги следат јавните политики и нивната имплементација.

Во сите свои улоги, Граѓанските организации ги претставуваат интересите на пошироката јавност, водејќи се од човековите права како водечки концепт за градење и застапување на политики, особено социјални политики. Вклучувањето на граѓанските организации во процесите на донесување на одлуки, особено во областа на социјална заштита и инклузија може да овозможи значаен напредок во подобрувањето на квалитетот на живот на маргинализираните групи, и воопшто на сите граѓани/ки на локално и на национално ниво.

ДЕЛ 3

Мониторинг и евалуација

Картата на конкретни показатели претставува значајна алатка за мониторинг на имплементацијата на оваа стратегија, со оглед на тоа дека сите цели и мерки – финансиски и нефинансиски произлегуваат од визијата. Остварувањето на придобивките од конкретните показатели на општината ќе се следи преку извештаи, дискусии, комуникација, ажурирање и дејствување. Притоа, во процесот на следење своја улога имаат градоначалникот, Секретарот и раководителите на секторите кои се одговорни за имплементација на мерките и активностите за соодветните стратешки приоритетни цели. Улогата на Градоначалникот е да назначи лице кое ќе биде одговорно за следење на имплементацијата на Стратегијата за социјална заштита на граѓаните на Општина Долнени. Одговорното лице за следење на имплементацијата на стратегијата ќе ги врши следниве активности:

- го координира прибирањето на информациите од секторите; ги известува раководителите на секторите за крајните рокови за доставување на секторските извештаи; ги консолидира секторските извештаи во единствен Извештај за конкретни приоритети на општина Долнениза соработка со граѓанскиот сектор; и го следи и го спроведува процесот на внесување на промените во конкретните приоритети.

Во рамките на процесот на следење на постигнувањето на целните вредности за социјална заштита на на маргинализирани групи на граѓани на општина Долнени, раководителите на секторите ќе ги имаат следниве задачи:

- да определат одговорно лице за секој показател од стратешките приоритети кои се дел од секторските цели; да изготват извештај за спроведувањето на активностите на ниво на сектор; да учествуваат во ревидирањето на показателите за секоја приоритетна цел која е дел од секторските цели.

Одговорното лице за секој показател од стратешките приоритетни цели во процесот на следење на постигнувањето на целните вредности ги врши следниве активности:

- го координира прибирањето на информациите во рамките на секторот; го известува раководителот на секторот за крајните рокови за доставување на секторскиот извештај; изработува единствен секторски извештај и го доставува до раководителот на секторот; го следи и го спроведува процесот на внесување на промените во конкретните приоритети.

Освен за мониторинг, Картата на конкретни приоритети ќе се користи и за евалуација на спроведувањето на стратешкиот план, со цел да се утврди дали биле постигнати планираните цели на политиката на ефикасен начин и дали и до кој степен се јавиле несакани ефекти. Нарушувањето или прекинувањето на причинско-последичната поврзаност на приоритетите, како и непостигнувањето на целните вредности на показателите за одделните приоритети ќе даде информации за тоа дали и какви измени треба да се направат во рамките на стратешкиот план.

Евалуацијата ќе се спроведува со цел:

- увид во реализацијата на предвидените стратешки правци;
- идентификација на спорни стратешки прашања во имплементацијата;
- ревидирање на стратегијата, согласно утврдените потреби и состојби.

ФИНАНСИРАЊЕ

Прашање е дали трошоците за промовирање на социјалната вклученост и учеството на маргинализираните групи се вредни за придобивките. Спротивно на широко споделиениот став, економските ограничувања за надоместување на рамноправноста и исклучувањето не се многу силни. Всушност, многу општини што постигнуваат релативна еднаквост покажуваат посилна економска конкурентност. Покрај тоа, трошоците за вклучување не треба да се пристапуваат само со економски услови, бидејќи исто така ги вклучуваат и социјалните трошоци, кои треба внимателно да се испитаат. Последиците за не вклучувајќи дел од општеството ќе бидат значајни на долг рок: зголемување на несигурноста, високи стапки на криминал, одлив на мозоци, емиграција, социјален конфликт, проширување на сиромашните квартави, нестабилност, урбано насилство, поделени општества и насилен конфликт, итн.

Социјалната инклузија на маргинализираните групи, исто така, може да се смета за можност за трошоци. Не постојат само социјални трошоци за исклучување на некои, туку и изгубена можност со тоа што не се вклучени. На пример, на локално ниво, разбирањето на луѓето со различно потекло, нивната култура, нивните обичаи и вредности, има додадена вредност. Оние поединци, работодавачи или институции кои ги разбираат различните ставови се жалат на широк опсег на население, и затоа се поверојатно дека ќе успеат. На пример, на глобалниот пазар, компанија која вработува разновидна работна сила е покреативна, иновативна и поспособна да ја разбере демографијата на пазарот што ја служи и на тој начин е подобро опремено да напредува на тој пазар од компанија која има повеќе ограничен опсег на демографски податоци за вработените. Цената на социјалното вклучување на маргинализираните групи во крајна линија е прашање на политичка волја, бидејќи оние што се предност се скептични да се променат, бидејќи имаат интерес за одржување на статус кво. Подигнување на свеста околу трошоците за политики и практики на исклучување, од повеќе перспективи, е од клучно значење. Ако внимателно ги анализираме трошоците и придобивките од нееднаквоста / еднаквоста и исклучувањето / инклузијата за секој поединец, секоја заедница, како и за општеството како целина, е очигледна користа од социјалното вклучување. Социјалното вклучување е неопходен клучен процес за одржлив развој. Затоа, трошоците за социјално вклучување треба да се гледаат како долгорочна инвестиција за одржлив развој.

Во однос на финансирањето треба да се напомене дека постојат повеќе начини за обезбедување на истото, и тоа:

- Со средства од буџетот на Р. Македонија се финансира работењето на јавните установи за социјална заштита, основани од Владата на РМ. Но, од овие средства се финансира и граѓанскот

сектор по пат на јавен конкурс. Одредени проекти кои се спроведуваат во соработка со општините делумно се финансираат од овие средства.

- Од буџетот на општината, се финансираат програми за социјална заштита на локално ниво и проектни активности во соработка со невладиниот сектор, како и други акти донесени од општината.

- Дел од финансирањето може да се обезбеди од учество на корисникот и лицата кои се должни да го издржуваат врз основа на други прописи, односно преку наплаќање на услуги

- . ■ Може да се искористи можноста за стекнување на средства по основ на подароци, легати и други извори согласно со закон, кои ќе се користат за социјална заштита на граѓаните

- . ■ Може да се обезбедат дополнителни средства преку донации, аплицирање за програми и фондови за спроведување на проектни активности.

- Треба да се напомене дека развојот на услугите на локално ниво се очекува да се реализира и преку користење на средства од претпристапните фондови (Програмата ИПА).

ЗАКЛУЧОЦИ

Социјалната заштита е мултидимензионален и попречен пресек, кој треба да се интегрира во различни области, на национално, регионално и локално ниво. Таа лежи, не само во рамките на едно ниво или дел од општеството, ниту, пак, се потпира само на една област на политиката за да ги прецизира промените. Постои поголема и бескрајно посеопфатна цел за социјална заштита и социјална инклузија која опфаќа многу области на општеството и човештвото.

Ако може да се создаде визија која може да се пренесе на масите и произлегува од колективен договор кој промовира разновидност, толеранција, зајакнување, вклучување, учество и акција насочена кон заедницата, тогаш може да се направат важни чекори. Неопходно е да се поттикне заедничка цел на сите членови на општеството што има влез од сите сектори.

Разбирање на тоа како димензиите на вклучување се структурирани и реализирање на нивната различна природа е неопходно, и бидејќи нееднаквоста и исклучувањето се продуцираат систематски, тие можат да се решат. Додека ние можеме да бидеме поинакви, на сите нас треба да ни се обезбедат еднакви можности и пристап. Сместување на луѓе со различно потекло и заедничко работење за градење на заедничка иднина е основната вредност на едно инклузивно општество. Развивање на концепт за вклучување во кој луѓето се здружуваат, се меѓусебно поврзани и го делат чувството на припадност, како и чувството на одговорност, е неопходно. Постои потреба од специфични алатки за да се набројат областите за подобрување и да се мери напредокот со цел да се формулираат или да се изменат постоечките политики и интервенции за да се направат повеќе инклузивни и достапни за сите.

Планерите и креаторите на политики на локалните власти имаат јасна одговорност да го поттикнуваат единството меѓу различното население и да создадат визија за заедничка иднина која се залага за прифаќање на разлики и анимација на општества со цел да ги искористи силните страни кои се својствени за различни општества. Клучен предизвик неизбежно ќе остане со потребата да се осигура дека сите луѓе се способни да се вклучат во општеството и да имаат корист од можностите својствени за современиот живот и затоа сите луѓе се вклучени, без оглед на нивните социјални атрибути. Во овој процес локалните власти имаат клучна улога во промовирањето на социјалната заштита и инклузија, а програмите и политиките треба да бидат приспособени за решавање на специфичните локални потреби.

Учеството на сите членови на општеството е од суштинско значење. Од една страна, се истакнува важноста на еднаквоста и еднаков пристап за сите и учество на сите жители во одлуките кои влијаат врз нив, од друга страна треба да биде процес кој има за цел да промовира разновидност и учество на " групи на разлики " во процесот на управување. Одговарајќи на потребите на ранливите групи, како што се сиромашните и маргинализираните, ослободените мигранти, младите и старите лица, тие треба да бидат централна карактеристика на инклузивното управување. Всушност ова претставува лакмусов тест за добро локално владеење како целина.

Доколку локалните власти треба да одговорат на предизвикот на социјално вклучување, тие ќе мора да ги заживеат, рефокусираат, рedefинираат парадигмите и да го повратат партиципативниот процес, а не да се обидува да идентификува или да открие некоја нова насока.

Потребата да се вклучат сите потенцијални засегнати страни е јасна. Секој мора да биде охрабрен да учествува и партнерството мора да биде олеснето. Реалниот предизвик за локалната самоуправа лежи, не само во идентификување и вклучување на сите релевантни чинители, туку и во потребата да се поттикне вистинско ниво на ангажирање во процесот помеѓу потенцијално неподготвените страни.

Ова стратешко планирање се обиде да ги нагласи предизвиците за локалните власти во промовирањето на социјалната заштита и вклученост и зошто е важно новата форма на координација и ангажирање да се воспостави преку моделите на локално управување кои се навистина социјално инклузивни. Пристапите за унапредување на социјалната заштита и инклузија, поткрепени со примери на добра практика за постигната социјална инклузија, се претставени како инспирација и подобро разбирање на практичните активности кои можат да промовираат социјално вклучување.

ПРЕПОРАКИ

1) Видливост: Прво и основно, луѓето треба да се забележат, препознаат и да имаат свои гласови. Не постои можност да се има глас ако поединецот или групата не се сметаат и застапени во процесите кои го сочинуваат формалното општество. Една од најголемите потешкотии дури и на локално ниво е вистинскиот попис на населението. Луѓето остануваат неистражени и затоа невидливи.

2) Разгледување: Загриженоста и потребите на поединците и групите ги земаат предвид креаторите на политиките. Често креаторите на политики не ги сметаат сиромашните и другите маргинализирани групи за важни засегнати страни и затоа не ги инкорпорираат нивните потреби и грижи.

3) Пристап до социјални интеракции Луѓето мора да бидат способни да се вклучат во активностите на општеството и социјалните мрежи во нивниот секојдневен живот, вклучувајќи ги и економските, социјалните, културните, верските и политичките активности.

4) Права: Луѓето мора да имаат права да постапуваат и да бараат, правата да бидат различни, законските права, правата за пристап до социјални услуги, како што се домувањето, образованието, транспортот и здравствената заштита. Тие мора да имаат право на работа и право да учествуваат во општествениот, културниот и политичкиот живот. Правото да се тврди ќе се регресира ако некој е дискриминиран.

5) Ресурси за целосно учество во општеството Оние кои немаат пристап до права не можат целосно да учествуваат во општеството. Меѓутоа, дури и ако луѓето имаат право на пристап, тие не можат целосно да учествуваат без соодветни ресурси. Затоа, ресурсите за целосно учество во сите аспекти на општествените активности се крајниот чекор за успешна социјална вклученост. Не само поради недостиг на финансиски средства што луѓето не можат да учествуваат, ниту пак да престанат да учествуваат, но и поради условите, како што се недоволното време или енергија, просторна дистанца, недостаток на признавање, недостаток на почит, физички услови или ограничувања. Овие елементи треба да бидат земени во предвид.

- Внатрешна реорганизација на установите за социјална заштита заради оптимално користење на расположливите капацитети и унапредување на стручната работа.
- Унапредување на работата со корисниците во насока на зајакната партиципација, вклученост во планирање и донесување одлуки, зајакнување и искористување на нивните потенцијали.
- Редефинирање на системот на маргинализирани групи во насока на: подобро таргетирање, поефикасно администрирање и поврзување со други системи, пред се со системот на вработување.
- Развој на социјалната превенција како организирана, континуирана и координирана активност на локално ниво.
- Зајакнување на вонинституционалната заштита преку развивање на постојните и воведување на нови видови социјални услуги согласно со потребите на граѓаните, како и унапредување на начините за обезбедување и нивно доставување.
- Зголемување на квалитетот на услугите и создавање услови за намалување на зависноста од институционалната заштита преку развивање на алтернативни форми на заштита.
- Продолжување на веќе започнатите процеси на децентрализација, плурализација и деинституционализација во социјалната заштита.
- Унапредување на модалитетите за реализација на јавно-приватното партнерство во социјалната заштита.
- Воспоставување на организиран систем на управување со човечките ресурси и зајакнување на нивните капацитети.

Во изготвувањето и спроведувањето на програми од областа на социјалната заштита, општините треба да ги вклучат сите засегнати страни во заедницата (според модалитетите на соработка за кои се дискутира во третото поглавје), при што одредени работи можат да ги делегираат на правни и физички лица, вклучувајќи го и граѓанскиот сектор на своето подрачје. Во оваа насока, општината треба да ја поттикнува и иницијативата за основање на приватни установи за социјална заштита, но и за обезбедување на потребни средства за реализација на одредени проекти преку остварување на општествена одговорност на деловната заедница. Општините треба да преземаат мерки за подигање на јавната свест за задоволување на потребите од социјална заштита на локално ниво. Оваа функција е во насока на јакнење на превенцијата, но и во насока на сензибилизирање на општата и стручната јавност за потребата од преземање на конкретни мерки за ранливите групи на локално ниво. Оваа надлежност општината треба да ја реализира преку организирање на јавни дебати со засегнатите страни, воспоставување на комисии и соодветни тела за разгледување на овие прашања, спроведување на кампањи, изготвување и дистрибуција на информативни материјали и слично.

Забелешка

Оваа стратегија е изработена како резултат на Проектот “Предводи ја промената” – подготовка на општинска стратегија за социјална заштита на маргинализирани групи, имплементиран од страна на Локална Акциска Група АГРО ЛИДЕР во соработка со Европскиот Центар за политики за социјална благосостојба и истражувања од Виена, Австрија а финансиран од програмата на Цивика Мобилитас (програма на Швајцарската агенција за обнова и развој).

Со цел да се подобри социјалната заштита во општина Долнени за изработка на оваа стратегија беше формиран тим кој работеше на собирање на податоци и дефинирање на приоритетите во развојот на стратегијата. Дел од тимот го претставуваа г-н Каи Леинсенринг-експерт, Ајша Бајрамоска (претставник од ЕЛС Долнени), Зоран Малкоски (претставник од ЦСРП регионална единица Прилеп) и претставници на Локална Акциска Група АГРО ЛИДЕР – Даниела Цветаноска и Марина Тошеска.

За да се реализираат целите и задачите дефинирани во овој документ, неопходно е сите релевантни општествени чинители да бидат соодветно вклучени во реформата на социјалната заштита.